

V Ý R O Č Í

DVESTÉ VÝROČIE ÚMRTIA PROFESORA JOHANNA HEDWIGA

200 years after professor Johann Hedwig's death

Anna Kubinská

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, SK-842 23 Bratislava, Slovenská republika

Abstract: 200 years passed since Johann Hedwig - the father of bryology - passed away. A brief summary of his biography is presented.

Európski bryológovia si vo februári roku 1999 pripomínajú 200-té výročie úmrtia zakladateľa vedeckej bryológie a „Linného“ tohto vedného odboru - Johanna Hedwiga (Limpricht 1890). J. Hedwig sa narodil dňa 10.12. 1730 v Brašove (Rumunsko), nie dňa 8.10. 1730, ako uvádza Kanitz (1865). Časť stredoškolských štúdií absolvoval v Bratislave na evanjelickom lýceu v rokoch 1747-1749 a v Zittau.

Lýceum v 17. storočí dlhší čas len živorilo, ale po roku 1714 pod vedením rektora Mateja Bella, sa rýchlo rozvíjalo. Počet žiakov narástol postupne až na 400 a školu navštevovali aj študenti z okolitých krajín. Najmä po vydaní tolerančného patentu v roku 1781 tu vychovali mnohých študentov z Čiech a Moravy. Viacerí z nich zohrali dôležitú úlohu pri počiatkoch českého národného obrozenia. Žiakom evanjelického gymnázia bol aj napríklad František Palacký, zakladateľ moderného českého dejepisectva, historik a politik.

Po štúdiu v Bratislave a v Zittau Hedwig vyštudoval v Lipsku medicínu (1752-59) a stal sa praktickým lekárom najprv v Kamenici (Chemnitz, Sasko) a potom lekárom pri mestskej nemocnici v Lipsku (1781). V roku 1786 sa stal profesorom medicíny, v roku 1789 profesorom botaniky a riaditeľom botanickej záhrady.

Johann Hedwig má značné zásluhy v poznávaní listnatých machov. Jeho hlavné práce sú: *Fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum* (Lipso 1782), *Descriptio et adumbratio microscopico-analytica muscorum frondosorum* (Lipso 1787-1797), *Theoria generationis et fructificationis plantarum cryptogamicarum* (Petrohrad 1784, Lipso 1798) - ocenenie cenou petrohrskej akadémie, *Species muscorum frondosorum* (Lipso 1801-1842), *Filicium genera et species* (Lipso 1799-1803) - posledné dva zväzky vydal jeho syn Roman Adolf Hedwig (1772-1806).

Treba spomenúť, že Hedwig prispel aj k poznaniu bryoflóry okolia Bratislavy. Š. Lumtizer, autor floristickej monografie v Uhorsku „*Flora Posoniensis*“ z roku 1791 sa s ním zoznámil počas svojich štúdií v Lipsku a pravdepodobne sa stali priateľmi. Svedčí o tom skutočnosť, že Hedwig nielen určil všetky machy do tejto publikácie, ale sa významne zaslúžil o to, aby vôbec vyšla.

Botanik Jacob Friedrich Ehrhart (1742-1795) po Johannovi Hedwigovi pomenoval rod listnatých machov - *Hedwigia*. Dňa 16. marca 1781 napísal: „Die Verdienste des Herrn Doctor Hedwigs in Chemnitz um die Botanik überhaupt, besonders aber um die Moose und derselben Fortpflanzung, sind zu bekannt, als dass ich nöthig hätte, selbige zu erzählen. Ich will also hier weiter nichts sagen, als dass ich es für meine Schuldigkeit gehalten, eine seiner Lieblingspflanzen mit dessen Namen zu bezeichnen, um dadurch sein Andenken in der Cryptogamie verewigen zu können.“ A toto ocenenie Johannovi Hedwigovi právom patrí.

Pod'akovanie

Moja vďaka patrí RNDr. I. Pišútovi, DrSc. za cenné rady a za požičanie literatúry.

Príspevok sa vypracoval v rámci projektu VEGA č. 5048 - Flóra Slovenska, nižšie rastliny - Ascomycota I., II., Bryophyta.

Literatúra

- Grumann V. (1974): Biographisch - bibliographisches Handbuch der Lichenologie. – 839 p., Verlag von J. Cramer.
 Kanitz A. (1865): Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik. – 264 p., Halle.
 Limpricht G. (1890): Die Laubmoose Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz I. – 836 p., Leipzig.
 Špiesz A. (1987): Bratislava v 18. storočí. – 233 p., Bratislava.

BERTHOLD STEIN (+ 27.2.1899 Wroclaw) viz Bryonora 18: 25

VÁCLAV BLASIUS MANN (* 90.3.1799 Dašice) viz Bryonora 3: 8

ALFRED HILITZER (* 3.6.1899 Graz) viz Bryonora 4: 9

U příležitosti svátku sv. Anny a zejména kulatin **Anky Lackovičové** – dobré duše slovenské (nejen) lichenologie (nejen) – přijijeme na nevysychající pramen její schopnosti šířit dobrou náladu (nejen).

ODEŠLI

ROMAN NIKOLAJEVIČ ŠLJAKOV (1912 – 1999)

Dne 27. března 1999 zemřel ve věku téměř 87 let významný ruský bryolog a botanik, R.N. Šljakov. Narodil se 20.6. 1912 v městečku Gatčina (u St. Peterburgu), v roce 1933 absolvoval biologickou fakultu Leningradské univerzity a začal pracovat v Archangelsku a na Urale jako geobotanik. Veškerý volný čas však trávil v Botanickém ústavu AV SSSR, kde pronikal do tajů bryologie pod vedením prof. Savič-Ljubické, tehdejší nejvýznamnější ruské bryoložky. Počátkem roku 1941 se stává pracovníkem Komarovova botanického ústavu AV, avšak vzápětí rukuje jako poručík protiletdecké obrany na frontu. Na své pracoviště se vrací v r. 1947 a obhazuje zde v r. 1950 svoji doktorskou práci (pod vedením prof. Savič-Ljubické) na téma „Bryoflora Chibinských hor“. V tomtéž roce přechází do Polárně-alpínské botanické zahrady v Kirovsku, která se stala jeho hlavním působištěm. Zde v r. 1973 obhazuje druhou doktorskou práci „Játrovky a hlevíky severní části SSSR západně od Jeniseje“, z níž později publikoval morfologickou část.

Na novém pracovišti se věnuje nejprve flóře cévnatých rostlin Murmanské oblasti, zpracoval řadu taxonomicky obtížných skupin (např. čeledi Juncaceae, Salicaceae, rody *Epilobium* a *Hieracium*). Po skončení práce na zmíněné flóře se koncentruje zcela na bryologii, i když neopouští některé obtížné rody cévnatých rostlin (*Hieracium*, *Rubus*). Publikuje řadu prací, hlavním dílem z tohoto období je však pětisvazková flóra játrovek severních částí SSSR, vycházející z jeho disertace. Popisuje řadu taxonů, dlouhodobě se věnuje hlavně rodu *Lophozia*, neopomíjí však ani mechy (hlavně rody *Bryum* a *Drepanocladus*). Na svém pracovišti založil bryologický herbář, vychoval několik žáků (G.V. Železnova, S.K. Gambaryan, N. Konstantinova a O.A. Belkina). Věnuje se aktivně i problematice ochrany mechorostů.

Po odchodu do důchodu v r. 1985 se R.N. Šljakov vrací do Leningradu. Zpracovává rody *Hieracium* a *Pilosella* pro floru Arktidy a flory evropské části SSSR (popsal více než 100 taxonů v těchto rodech), podílil se na přípravě seznamu játrovek i mechů tehdejšího Sovětského svazu. Opět se vrací ke studiu rodu *Lophozia* (které vlastně nikdy neopustil), hlavně problematickému okruhu *L. ventricosa*. Tato svá studia však již nedokončil.